

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' שבוע של סוכות י"ג תשרי
תשע"ח, בענינא דיומא - חג הסוכות.

גליון נושא:

'אושפיזין עילאין'

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב
המעייין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

פנינים

כסא לאושפיזין

כתב החיד"א (בספרו עבודת הקודש מורה באצבע סימן ט' ס"ק רפ"ט), שיש להכין כסא וספסל מפואר ומעיל חשוב על גביו לכבוד אושפיזין עילאין, כמו הכסא שמכינים לאליהו זכור לטוב ביום המילה.

ובאמת מדויק כן בלשון הזהר, 'תיבו אושפיזין עילאין' - לשון ישיבה.

ומוכיח החיד"א כדבריו, ממה שכתב הזהר הקדוש (הקדמת הזוהר דף יג) שצריך להכין כסא מיוחד לאליהו קודם המילה, ולפרש בפה "זה הכסא של אליהו", שאם אין מזמינים את הכסא אינו מופיע, שאין אליהו זכור לטוב בא בלי הזמנה (אוצר הברית עמוד תמו הערה ד').

כך נפסק בשו"ע (יו"ד סימן רסה סעיף יא) כשמניח את הכסא יאמר בפיו שהוא כסא אליהו. וציין בביאור הגר"א (ס"ק מג) למקור הדברים בפרקי דרבי אליעזר - התקינו חכמים, שיהיו עושים מושב כבוד למלאך הברית.

המנהג בברית מילה, שמניחים את התינוק על 'כסא של אליהו', והמוהל אומר, זֶה הַכֶּסֶא שֶׁל אֱלִיָּהוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב: אֱלִיָּהוּ הַנְּבִיא מְלֹאךְ הַבְּרִית, הִנֵּה שֶׁלָּךְ לְפָנֶיךָ, עֲמוּד עַל יְמִינִי וְסִמְכְנִי: מִשְׁמַע שֶׁהִכַּנְתָּ הַכֶּסֶא, גֹּרַמְתָּ שְׂאֵלִיָּהוּ יְבוֹא. וְכֵן יֵשׁ לוֹמַר בְּאוֹשְׁפִיזִין שֶׁאִם לֹא מְזַמְּנִים אוֹתָם, הֵם לֹא מְגִיעִים.

מנהג קהילת מרוקו להכין כיסא גם לכבוד אליהו הנביא, ומניחים עליו ספרי קודש. ובנטעי גבריאל (סוכות עמוד כח) הטעים המנהג, לפי דברי הרה"ק מהר"ש מבעלזא זיע"א (מדבר קודש) שגם אליהו הנביא בא להסתופף בצילא דמיהמנותא, ונרמז בפסוק בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים (ויקרא כג מב) ראשי תיבות תשב"י. ❖

משמעות המילה אושפיזין!

אורחים: בשפה הארמית המדוברת בזמן חז"ל, משמעות המילה אושפיזין = אורחים. והכוונה היא שמזמינים לסוכה אורחים רוחניים, נשמותיהם של שבעת הרועים אבות האומה (אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, אהרן ודוד), שכן על פי תורת הנסתר, הם באים להתארח בסוכות בני ישראל, בשבעת ימי חג הסוכות, איש איש בימו.

חג הסוכות מיוחד בכך שלא רק אורחים עניים מגיעים, אלא גם שבעת הרועים מגיעים לסוכות בני ישראל.

אפשר לתת טעם, מדוע הזמנת האושפיזין היא דווקא בשפה הארמית. כדי לחדד את האבחנה, שהאושפיזין הם בני אדם ולא מלאכים, שהרי אין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי (שבת דף יב:).

1. האושפיזין מגיעים בחג הסוכות

יסוד הדברים בזהר הקדוש (פ' אמור דף ק"ג ע"ב) כשאדם יושב בצל הסוכה, באים ז' אושפיזין לדור עמו, וצריך לשמוח בכל יום עם האושפיזא של אותו יום.

הסוכה נקראת "צילא דמהימנותא = צל האמונה", והאושפיזין נקראים "אושפיזי מהימנותא = אורחי האמונה". וכן נקראים "אושפיזין עילאין, קדישין = אורחים נעלים וקדושים".

כל השבעה רועים מגיעים בכל יום, כפי שאומרים בנוסח ההזמנה של האושפיזין, תיבו תיבו אושפיזין עילאין, ומכך שמזמין אותם בלשון רבים, הרי שכולם מגיעים. וכן בהמשך, אַזְמִין לְסַעוּדְתִּי אושפיזין עילאין אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד: (ביום הראשון אומר) בְּמִטֵּי מִינְךָ אֲבָרְהֵם אושפיזי עילאי דיתבי עמי ועמך כל אושפיזי עילאי יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד. בכל יום אחד מהרועים הוא העיקר, ויחד עמו מגיעים גם שאר האושפיזין.

מבואר בזהר שבזמן הכניסה לסוכה, צריך להזמין

את האושפיזין לסעודה, בפנים מאירים ובשמחה. והוסיף השל"ה הק' (מס' סוכה עמוד השלום) וביסוד ושוורש העבודה (שער י"א האיתון פרק י"ג), שגם בכל פעם שהולך לסעוד סעודתו במשך כל ז' ימי החג בלילה וביום, יש להזמין האושפיזין באמירה בפה. ויאמר 'הי רצון' וכו'.

יש קונטרס מעניין (89 עמודים) על הלכות ומנהגי האושפיזין, בשם 'אושפיזין קדישין'. בתחילתו מובא סדר הזמנת האושפיזין, לפי כל מנהגי ישראל (קהילות האשכנזים, קהילות החסידים והספרדים, נוסח המיוחס להרה"ק המגיד מקוזניץ' זיע"א, נוסח המיוחס להרה"ק הדברי חיים מצאנז' זיע"א, ועוד).

וכתב השל"ה הקדוש (מסכת סוכה, עמוד השלום, נר מצוה), כשהוא נכנס לסוכה יזמין בפיו לצדיקים עליונים, כי זה תפארתם כאשר הם באים בציור רוחני לשובב אותו מכל צד, וכמנהג רב המנונא סבא המוזכר בזהר.

2. הזמנת עניים

דברים נחרצים כותב ביסוד ושוורש העבודה (שער י"א האיתון פרק י"ג) מלשון הזוהר הקדוש נראה, שבלי הזמנה האושפיזין אינם באים. וכן אם אינו משמח לב עניים אין האושפיזין באים לסוכתו. וחלק האושפיזין שייך לעניים ולכן יתן אותם לאביונים ואל יעשוק את חלקם, ומברכתם יבורך גבר ירא ד' שבעה ברכות, ולהפך חס ושלום סר ענן השכינה מעל אהל הסוכה, וחס ושלום גורם גלות לעצמו, ולדור ודור עד עולם, ותבוא עליו קללה ולא ברכה רחמנא לצלן. ואיך לא יתלהב ויחם לבבו, אל הזהירות והשמירה מעולה בזה מאוד מאוד.

וסיים, שבכל השנה יש חיוב ללמוד על השלחן, ובפרט בחג הקדוש הזה לכבוד השבעה אושפיזין קדישין, כי עקר כבודם הוא הלימוד על השלחן, וזמירות ושבחים, וליהנות עניים ואביונים משולחנו.

וכתב השל"ה הקדוש, לכן ישתדל להזמין עניים שיצטרפו לסעודתו בימי החג, ואם אין מצוי לו עניים להזמין, ישלח מאכלים לביתם, או יפריש ממונו לצדקה עבורם. ובספר מועד לכל חי ובפלא יועץ (ערך סוכה) שיפריש צדקה לעניים בערב החג, יחלקם לשבעה חלקים, ויאמר בפה מלא; זה אני נותן לצדקה בשביל חלק אברהם אושפיזא קדישא, וזה בשביל חלק יצחק אושפיזא קדישא וכו'.

וכתב בספר אלף המגן (על מטה אפרים ס"ק נח) בשם הספרים הקדושים, שבכל יום מימי הסוכות יהיה לו אורח עני על שולחנו, ויתן לו מנה יפה כאילו היה אחד מהאושפיזין מיסב אצלו. ואם אפשר, יארח כל יום שבעה עניים כנגד שבעת האושפיזין, ובודאי יניח לו ברכות על ראשו.

3. מנהגים שונים לכבוד האושפיזין

יש הרבה מנהגים מרתקים שעושים לכבוד האושפיזין. בסידור החיד"א מוסיף בסוף ברכת המזון; הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁפִיעַ עָלֵינוּ שְׁפַע קְדֻשָּׁה וְטָהָרָה, מְשַׁבְּעָה אוֹשְׁפִיזֵינוּ עֲלָאֵין קְדִישֵׁינוּ, זְכוּתָם תְּהֵא מְגֵן וְצִנָּה עָלֵינוּ. יש נהגים לומר בשעת הזימון 'בְּרִשׁוֹת מוֹרֵי וְרִבּוּתֵי' - 'וּבְרִשׁוֹת שְׁבַעָה אוֹשְׁפִיזֵינוּ עֲלָאֵין'.

בספר אור צדיקים (סימן ל"ח) הובא בשערי תשובה (סימן תרכ"ה) ובכף החיים (סימן תרל"ט ס"ק ט'), שנוהגים להדליק בכל לילה שבעה נרות, לכבוד כל שבעת האושפיזין. יש שנוהגים להכין מנורה של שבעה קנים, ובכל יום מדליקים נר אחד. מנהג המקובלים מיסודו של רבי שלום שרעבי זצ"ל (מנהגי בית אל יכ"ץ אות צא, דרכי שלום מנהגים אות צב) שמכבדים היחידים להדליק הנרות בכל לילה, כל אחד בשמו הראוי לאותו לילה, אדם ששמו אברהם ידליק לילה ראשון, יצחק לילה שני, וכן על זה הסדר, על שמות ז' אושפיזין קדישין. יש אומרים; הַרְיֵנִי מְדָלִיק נֵר זֶה לְכָבוֹד אֲבָרְהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם.

וכתב בספר תורת אמת ממוהרי"ל אייגר זי"ע מלובלין (סוכות שנת תרכ"ח יום א' דסוכות), מנהג צדיקי הדור שאנשים ששם כשמות האושפיזין מיחסים לשמם שייכות לקדושת היום. כך גם ידוע המנהג בקהילות קודש, לתת עליה לתורה למי ששמו כשם האושפיזין. כתב בספר אלף למטה (במטה אפרים סי' תרכ"ה ס"ק ק"ט) נהגים לקבוע שיחות בדברי תורה מענין האושפיזא של אותו יום.

חידוש גדול מביא בשו"ת בצל החכמה (חלק ב' סימן א') מהרה"ק בעל העבודת ישראל זיע"א, אם עושים סעודת שבע ברכות בחול המועד סוכות, אין צריך 'פנים חדשות' כדי לברך שבע ברכות, כי האושפיזין שמגיעים לסוכה הם ה'פנים חדשות'. וסיים שהעבודת ישראל עצמו לא נהג כן 'הלכה למעשה', וקשה להורות להקל, שהרי ספק ברכות להקל (ספר האירוסין והנישואין פסקי הלכות עמוד שפא).

ושמעתי להוסיף בביאור הדברים, שהרי כתבו התוס' (כתובות דף ז: ד"ה והוא שבאו) שבשבת אין צריך פנים חדשות, כי מרבין לכבוד השבת בשמחה ובסעודה. ושפיר הרי גם באושפיזין מרבין לכבודם בסעודה

מתי האושפיזין של יוסף?

סדר האושפיזין: יש שני מנהגים שונים, איך למנות את סדר האושפיזין. וכל ההבדל הוא, האם להקדים את יוסף לפני משה, או לאחר את יוסף אחרי אהרן.

ביאור הדברים; לפי מנהג החסידים והספרדים, סדר האושפיזין הוא לפי השתלשלות הספירות, ולכן מאחרים את יוסף אחרי אהרן. בזה הסדר; (סימן: חג"ת נהי"ם) חסד - אברהם, גבורה - יצחק, תפארת - יעקב, נצח - משה, הוד - אהרן, יסוד - יוסף, מלכות - דוד.

אבל סדר האושפיזין לפי מנהג האשכנזים, הוא לפי סדר הדורות (ולא לפי השתלשלות הספירות), ולכן מקדימים את יוסף לפני משה, בזה הסדר - אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, אהרן, דוד.

העירו, לפי מנהג האשכנזים - משה ואהרן אינם לפי סדר לידתם, שהרי אהרן גדול ממשה (י.ז.ו.). ויש ליישב מאחר ששניהם באותו דור, שוב כלפי הסדר ביניהם, הולכים לפי סדר החשיבות במסירת התורה, שמשה רבינו הוא מוסר התורה לישראל כמפורש **במשנה** משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע (אבות פרק א' משנה א'). אבל אהרן היה רק כהן גדול ואינו ממוסרי התורה.

בספר **פרי צדיק** (סוכות אות כב) להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א, האריך בביאור שתי הדעות, וכתב שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, וכן כתב בספר **מדבר קודש** (סוכות ד"ה בכמה) להרה"ק השר שלום מבלז זיע"א בשם המגיד ממזריטש, והבוחר יבחר.

מסיבת חג!

מעשה רב: בבית המדרש 'חברת תפארת בחורים' אשר בשכונת מאה שערים, ירושלים עיר הקודש והמקדש, נהוג משנים קדמוניות, לערוך באחד מימי הסוכות, 'מסיבת חג' ללומדי בית המדרש. מגיד השיעור הנערץ הג"ר אברהם אלישיב זצ"ל, היה עורך מסיבה זו בסוכתו, ביום הראשון של חג הסוכות, שאז יום האושפיזין של השם שלו - אברהם.

בנו, ממשיך דרכו במסירת השיעור, הג"ר יוסף שלום אלישיב זצ"ל, המשיך את מנהג אביו לערוך את המסיבה בסוכתו (בסוף ימיו, מחוסר מקום בסוכתו, נערך המסיבה 'בקראון'), אך העבירו את המסיבה ליום האושפיזין של השם שלו - יוסף. רוב השנים היו עושים את זה, ביום של יוסף לפי הסדר של האשכנזים, אך מספר שנים היה זה לפי הסדר של החסידים. כי המסיבה התקיימה תכף אחר השיעור (שהיה מתקיים אף בימי חול המועד) כאשר לומדי השיעור ליוו את הרב לסוכתו. לכן, אם האושפיזין של יוסף לפי הסדר של האשכנזים היה חל במוצאי שבת (בשבת התקיים השיעור אחרי מנחה סמוך לשקיעה, ואין זמן למסיבות כאשר הציבור ממהר לסעודה שלישית) היו עושים את המסיבה ביום של יוסף לפי החסידים (פ.ד.). ❖

כמבואר בזהר. ולפי זה, למרות שכל האושפיזין מגיעים כל יום, מכל מקום כל שבעת הימים לא יצטרכו 'פנים חדשות', כי בכל יום מרבים בסעודה לכבוד האושפיזא של יום זה שהוא העיקר.

כתב המשנ"ב (סימן תרלט ס"ק ב') בשם המהרי"ל, וכך משמעות השו"ע (סימן תרלט סעיף א') שאם רוצה לספר עם חבירו ידבר בסוכה, כמו שעושה בבית 'תשבו כעין תדורו'. ומפורש בשעה"צ (ס"ק ד') שגם בעת דיבורו מקיים מצות ישיבה בסוכה. והשל"ה חולק, שלא לדבר דברים בטלים בסוכה, אלא דברי תורה, וה' ישפיע עליו קדושה וטהרה מהאושפיזין, להצליח בכל דרכיו (ראשית חכמה שער הקדושה פרק י"ד).

מובא בהגדה של פסח פרעשבורג (עמוד 63), מה שסיפר בענין אושפיזין הג"ר שלמה אליעזר אלפנדרי זצ"ל (מחבר ספר שו"ת הסבא קדישא), פעם היה בחג הסוכות בעיר פרעשבורג אצל החתם סופר זצ"ל, וזכה לראות את האושפיזין עילאין קדישין, שבאו לסוכתו של החתם סופר, ולא רק הוא ראה, אלא כל הנוכחים ראו אותם. כששמע זאת אחד מיקירי ירושלים, רצה לעלות לביתו לשאול מה היה סדר האושפיזין, האם כפי 'סדר הדורות', או כפי 'סדר הספירות', ועד שהספיק לברר, עלה הרב אלפנדרי זצ"ל לישיבה של מעלה.

4. חג הסוכות שחל בשבת

בספר פסקי תשובות (חלק ה' סימן תע"ג אות ב' הערה 8) הביא מנהגים חלוקים האם ביום טוב שחל בשבת אומרים הזמירות 'שלום עליכם', 'אשת חיל', 'אתקינו סעודתא', או לא.

שלום עליכם ואשת חיל; לדעת המטה אפרים (סימן תקפ"ג סעיף א') וליקוטי מהרי"ח (חלק ג' דף מ') יש לומר הזמירות 'שלום עליכם' ו'אשת חיל' ביום טוב שחל בשבת. ויש אומרים רק עד 'תמים דרכו', ומדלגים 'מודה אני' (המיוחד רק לשבת ומבייש את היום טוב), ואומרים 'אשת חיל'. אולם לדעת האלף המגן (שם סק"א) המנהג שלא לומר 'שלום עליכם'.

אזמר בשבחין; לדעת המטה אפרים (שם) אין לומר אזמר בשבחין, אך לדעת הכף החיים (שם סק"ג) יש לאמרו. וביאר בשפתי צדיק (פסח אות ע"ב) טעם המנהג שלא לומר זמירות האר"י ז"ל בשבת חול המועד, כי בכל שבת כיון שהאדם מתגשם בימי המעשה, מזמרים זמירות האר"י להתעורר על ידם לקדושת השבת, אבל כאשר נכנסים לשבת מיו"ט אין צריך לזמירות אלו.

וכתב בשו"ת ויחי יעקב (סימן ל') שאלו הנוהגים לומר 'שלום עליכם' בליל שבת של סוכות, יזמינו האושפיזין אחרי 'שלום עליכם'. הסבר מרתק על כך אמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל (ביתו נאווה קודש ליל התקדש החג עמוד תתמז), שתחילה צריך לומר 'שלום עליכם', כי המלאכים כבר נמצאים כאן עמנו. ואילו את האושפיזין עדיין צריך להזמין.

תודה; חלק ניכר מהציטוטים בגיליון זה, הם מתוך ספר פסקי תשובות (או"ח סימן תרמג).

סיכום הגיליון:

5. דינים העולים

מבואר בזהר הקדוש ששבעת הרועים מגיעים לסוכות בני ישראל, כל אחד ביומו. וצריך להזמין אותם בפה שבלא הזמנה אינם באים. וכן צריך לשמח לב עניים ולהזמין לסעודה שאז מתברך, ואם אינו משמח עניים חל עליו קללה חס ושלום. וכשאינו יכול להזמין לסעודה, יתן לעניים דמי הסעודה.

מנהגים שונים נאמרו בנוסח הזמנת האושפיזין לסוכה, יש מכינים כסא מיוחד לכבוד האושפיזין, ויש מדליקים נרות לכבודם. ועיקר כבודם; לומר דברי תורה על השולחן, וזמירות ושבחים, ולספק צרכי עניים ואביונים.

מקובל אצל צדיקי הדורות, לייחס מעלה מיוחדת לאדם ששמו כשם האושפיזין שביום זה. יש נותנים להם 'עליה לתורה', יש מכבדים אותם להדליק את 'נרות האושפיזין'.

סדר האושפיזין; למנהג החסידים והספרדים, על פי הספירות (סימן: חג"ת נה"ם), חסד - אברהם, גבורה - יצחק, תפארת - יעקב, נצח - משה, הוד - אהרן, יסוד - יוסף, מלכות - דוד. למנהג האשכנזים, על פי סדר הדורות - אברהם, יצחק, יוסף, משה, אהרן, דוד.

יש מחדשים, שבחול המועד אין צריך פנים חדשות 'בשבע ברכות' כי האושפיזין הם עצמם פנים חדשות. להלכה קשה לסמוך על זה, כי ספק ברכות להקל.

שבת בתוך החג יש מנהגים חלוקים האם לומר זמירות שבת. לנוהגים לומר 'שלום עליכם', יזמר תחילה 'שלום עליכם' ואחר כך יזמין את האושפיזין לסעודה. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com | לעילוי נשמת האברך

יצא לאור:

ניתן להשיג חוברת
'מצלמות אבטחה
בשבת'

(גיליונות 67-68)

הנושא לשבוע הבא:

'פתקא טבא' - ענייני דיומא

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'. וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

לעילוי נשמת האברך

הרה"ח רבי שלמה זלמן בן

רבי דוד נחמן בלוי זצ"ל

נלב"ע בדמי ימיו באופן

טראגי

ב"ז אלול תשע"ז

